

KALP FİKİR, GERÇEK FİKİR

Her devrin, o devri vasıflandıran bazı hâkim değerleri vardır, meselâ bizim devrimizin hâkim değerleri de müsbet ilim, halkçılık, bilgide ve teknikte ilerilik ilh. dir. Bazı fertler ve zümreler bu değerlere gerçekten inanırlar ve gerçekleştirmeleri için çalışırlar; diğer bazı zümreler vardır ki bunlar, bu değerleri kendi hususî gayeleri ve menfaatleri uğrunda birer kalkan gibi kullanırlar. Bu suretle cemiyetin fikir hayatında gerçek fikirler yanında kalp fikirler de belirir. Fikir adamının vazifesi, fikirlerin kalbini hakikisinden ayırt etmek ve bu yolda umumî efkârı aydınlatmaktır.

Adımlar ilk sayısından itibaren, fikir hayatımızın muhtelif sahalarında, ilimde, sanatta, edebiyatta, terbiyede, sosyal konular alanında daima kalp ile gerçek fikri ayırt etmeğe ve gerçek olanı belirtmeğe çalıştı. Bu yoldaki emeklerimizin boşa gitmemiş olduğu görülüyor. Yarasalar gibi karanlıktan hoşlanan, fikirleri gün ışığına çıkarıp umumî efkâr önünde incelemekten çekinen bazı yazar ve münevverler fikirlerinin kalp mahiyetinin meydana çıkmasından telâşlanarak gazete ve mecmualarda hummalı bir yazı faaliyetine giriştiler. Bu faaliyet üç koldan kendini gösterdi: Birincisi, bizim müdafaa ettiğimiz ve kendilerinin alenen reddetmeğe cesaret edemedikleri fikirleri kendilerine maletmek teşebbüsü, “biz de ilme inanırız; kıymetini inkâr etmeyiz; biz de halkçıyız, biz de fikir hürriyetine yer veririz; sanki biz ileri tekniğe ve refaha erişmeğe taraftar değil miyiz?” teraneleri, ikincisi, fikir mesullüğü, fikrî disiplin, tesanüt ilh. namına kendilerinden farklı düşünenleri susturmak. Üçüncüsü, kendi kendilerine gelin güvey olup, kendilerini milletin ve devletin sözcüsü rolüne koyarak etrafa milliyet dersi vermeğe kalkmak. (Bir dördüncü yola daha giriştiler ama bu fikirlerinden emin olmıyanların, alt olacaklarını anladıkları zaman daima yaptıkları bir şeydir: işi şahsî bir şekle dökmek. Bu o kadar bayağı bir tarz ki bunun üzerinde durmak aynı seviyeye inmek olur.)

“Biz de halkçıyız, biz de ilim, ileri teknik taraftarıyız ilh.” diyen bu adamlar gerçekten öyle midirler? Bu hususta mihenk nedir? Mihenk, bu değerlerin gerçekleşmesi için ileri sürülen vasıtaların, yolların gayeye uygun olup olmadığıdır, “ilme kıymet veriyoruz.” diyorlar, ama ileri sürdükleri ilim anlayışı memleketimizin ilim hayatının gelişmesini sağlayacak mahiyette midir? Buna bakmak lâzım. “Millî ilim” diye adlandırdıkları her cemiyetin kendine mahsus bir “ilim”inden bahsediyorlar; şimdilik bu iddiayı yalnız “manevî ilimler” için ileri sürüyorlar; bu, insan âlemine ait bilgilerin ilmî karakterin reddetmektir, zira ilim, coğrafi sınırlara göre değişmeyen bir bilgi sistemidir; her cemiyetin kendine mahsus ayrı bir ilmi olamaz. Böyle bir ilim anlayışından hareket ederek bir adım daha ilerleyince “tabiat ilmi” denen fizik ve kimya da aynı âkibete uğrayacaktır ve “yahudi fiziği, alman fiziği” tefrikini yapanlarla aynı kapıya çıkılacaktır. İlmin prensipleri ve metodu evrenselidir; memleketimizde ilmin gelişmesi bu prensiplerin ve metodun bizim gerçeklerimize tatbiki, bizim ilim adamlarımız tarafından bizim gerçeklerimizin araştırılması

ile meydana gelebilir. Memleketimizde ilmin inkişafı, kendimize mahsus bir “millî ilim” yaratmağa kalkmakla değil, fakat dünya ilim âleminde başka memleketlerin ilim adamları ile ve ilmî eserleri ile boy ölçüşebilecek ilim adamlarının yetişmesi ve ilim eserlerinin meydana gelmesi ile olacaktır.

“Millî sanat” sözleri bu adamların ağızlarından ve kalemlerinden hiç düşmüyor mu? Varsın düşmesin. Bu bir şey ifade etmez. Sanat anlayışları sanat hayatımızın gelişmesini sağlayabilecek çeşitten midir? Bu nokta üzerinde durmak lâzım. Halk şiirlerinin kalıplarını taklit edip tekerlemeler düzmek; muhtevayı bir yana bırakıp, şekilde halk dilinin tabirlerini, üslûbunu taklit ederek hikâye yazmak, millî sanat yaratmak değildir. Sanatı ve sanatkârı içtimaî muhitinden sanat eserinin şeklini muhtevasından ayırıp, kendi içine kapanmış temelsiz bir sanat âleminde muhtevatsız şekillerle uğraşmak çıkmaz bir yol, kısır bir emektir.

“Biz de halkçıyız” mı diyorlar? Evet ama seçkin adam, seçkin zümre sözleri ağızlarından düşmüyor. Halkın terbiyesi ve yetiştirilmesi ile değil, küçük, seçkin bir zümrenin yetiştirilmesi ile kaygulanıyorlar. Halkçıldır! ama, halk kendi menfaatlerini bilmediğinden, kendi kendini idare edemeyeceğinden, “zıt fikirler içinden doğruyu kavramıyacağından” ötürü, seçkin zümre (yani kendileri) sırf halkın kendi iyiliği için -sakın başka bir şey için sanmayın- başa geçmeli ve dilediği gibi idare etmelidir. Halka inancı olmayan bir halkçılık! Faşizmin elit nazariyesi de bundan başka bir şey değildir.

“İleri tekniği, refahı sanki biz istemiyor muyuz?” diyorlar. Peki ama teklif ettikleri tedbirlere bakın: modern makine medeniyetinin yarattığı meseleleri halletmek yerine, geriye dönmek istiyorlar, zamanını yaşamış bitmiş şekiller, tedbirler teklif ediyorlar. Garbın dev sanayiine karşı el sanayii, ev sanayii, köy sanayii ile çıkmak istiyorlar. Küçük sanatlardan medet umuyorlar. Ortaçağın loncalarını andıran korporasyonlarla zamanımızın iktisadî meselelerini halletmeğe kalkıyorlar. (Faşist devlet anlayışı da korporasyoncu bir devlettir.) Büyük senayi, makine, şehir düşmanıdır. Sözde ileri teknik taraftardır ama, ziraat daha ileri bir tekniğe kavuşunca daha az emeğe ihtiyacı olacaktır; nüfusun bir kısmı topraktan ayrılıp şehirlere göçecektir; buna ise hiç te taraftar değildirlere. Türk köyünü “bozmamak” -bundan ne kastederler, bir türlü anlaşılma- gerektir. Bu zihniyette onlarca ideal köylü, ihtiyaçları asgariye inmiş, istihsal edeceği maddeleri kendi istihsal eden, ortaçağın feodal ziraî iktisadî gibi kendi kendine yeter, kapalı birer birlik teşkil eden köylü ailesidir.

Bu adamlar fikir hürriyetine de taraftardır, ama “zararlı olmamak şartıyla...” İki taraflı kesen bir kılıç gibidirlere: fikir hürriyeti namına kendilerinin istedikleri gibi söyleyip yazmalarına müsaade edilmesini isterler, “zararlı olmamak şartı ile” kaydını ileri sürüp kendilerinden farklı düşünenleri susturmak isterler. Fikir adamının gerçekten bir mesullüğü vardır: o da, daima gerçeği, hakikati müdafaa etmek ve fikirlerini işler, neticeler çıkarırken daima memleketimizin ihtiyaçlarını, gelişmesi ve ilerlemesi şartlarını göz önünde bulundurmaktır. Fikir birliği, evet! Ama sağlam, gerçek fikir birliği esas prensipler üzerinde ve o prensiplerin gerçekleşmesi için gereken vasıtalar üzerinde anlaşmakla olur, yoksa meseleleri, dâvaları örtbas etmek, “zıt fikirleri” küllemekle değil. Bu birleştirici prensipler ise inkılâbımızın ileri prensipleri ve gayeler ancak halkın ekseriyetinin menfaati olabilir. Teklif edilen

her işin, her tedbirin yerinde olup olmadığının mihengi bu prensiplere ve gayelere uygun olup olmadığıdır. İstedikleri kadar “biz de halkçıyız, ileriyiz, ilme, sanata, tekniğe kıymet veririz” desinler, bu sahalardaki anlayışları ve teklif ettikleri işler ve tedbirler bu değerlerin gerçekleşmesine uygun değildir. Onların fikir mesullüğü ve birliği namına talep ettikleri şey, kanunlarımızın sağladığı hürriyeti daraltmak ve inandıklarını iddia ettikleri değerlerle onların gerçekleşmesi için ileri sürdükleri vasıtalar arasındaki bu uygunsuzluğun meydana çıkmasına mani olmaktır. Gayelerle vasıtalar arasındaki bu uygunsuzluk onların halkçılığının, ileriliğinin, ilim taraftarlığının hakikî değîl, kalp olduğunun delilidir.

Bir yandan inkılâbımızın ileri prensiplerine aykırı fikirleri ve tedbirleri avaz avaz müdafaa ederken, öte yandan dönüp “biz hiç bir taraftan değiliz, sadece devletin tarafındayız” diyorlar ve kendilerine devletin ve milletin sözcüsü payesini veriyorlar; kendi kendilerine ihsan ettikleri bu mevkiden etrafa milliyet dersi vermeğe kalkıyorlar. Fikirleriniz inkılâbımızın prensip ve gayelerine bu kadar aykırıyken, kiminiz milletseverliği üstün ırk iddialarıyla, kiminiz şu veya bu bölgede doğmakla bir tutarken, siz nasıl milletin sözcüsü olabilirsiniz? Efkârı umumiyenin, okuyucuların “zıt fikirler içinden tam doğruyu çıkarabileceğine” inanmadığınız için bu çevirdiğiniz manevrayı kimse farketmeyecek sanıyorsunuz. Ama aldaniyorsunuz. Bu memleketin okurları sizin sandığınız ve inandırmak istediğiniz gibi eğriyi doğrudan, gerçeği yalandan, ileriye geriden ayırt edemeyecek durumda değildir. Memleketimizde, ettiğiniz fikir cambazlıklarını ve dönmeliklerini ve bunların âmillerini farkedemeyen ve anlıyan şuurlu bir okuyucu kitlesi var.

Adımlar, Sayı 12, Nisan 1944